KUTUBXONA – ZIYO TARQATISH MASKANI. NODIRA NOMIDAGI NAMANGAN DAVLAT ILMIY KUTUBXONASI.

Namangan viloyati tarixi va madaniyati muzeyi

ilmiy kotibi: **M.Uralova**

Respublikada ijtimoiy-iqtisodiy sohani isloh qilishning hozirgi sharoitida axborot-kutubxona faoliyatini rivojlantirishning maqsad va vazifalari mamlakatda amalga oshirilayotgan o‘zgarishlarga va xalqaro amaliyotga mos bo‘lishi zarur. Shu munosabat bilan fuqarolarning axborotdan erkin foydalanish bo‘yicha konstitutsiyaviy huquqlarini, shu jumladan milliy qadriyatlar va jahon madaniyati, amaliy va fundamental bilimlardan bahramand bo‘lishini ta’minlaydigan aholiga axborot-kutubxona xizmatlari ko‘rsatishning sifat jihatdan yangi tizimini yaratish, kutubxonalarda saqlanayotgan milliy madaniy merosni asrab-avaylash va boyitish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish hisobiga axborot-kutubxona muassasalari faoliyatini tashkil etishni takomillashtirish ustuvor vazifaga aylanmoqda.

Bu esa, axborot-kutubxona faoliyatiga, kitobxonlarga xizmat ko‘rsatish, fondlarni to‘ldirish va saqlash, kutubxona jarayonlarini avtomatlashtirish, ilmiy-tadqiqot va tashkiliy-uslubiy faoliyat, kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va rag‘batlantirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirishga jiddiy ta’sir ko‘rsatish imkonini beradi.

Aholiga axborot-kutubxona xizmati ko‘rsatishni yanada takomillashtirish, axborot-kutubxona muassasalari faoliyatini rivojlantirish maqsadida:

1. Quyidagilar aholiga axborot-kutubxona xizmati ko‘rsatishni sifat jihatidan yanada rivojlantirish sohasidagi asosiy vazifalar etib belgilansin:

axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi va zamonaviy umumjahon tendensiyalarini hisobga olgan holda axborot-kutubxona faoliyatini isloh qilish;

aholiga axborot-kutubxona xizmatlari ko‘rsatish bo‘yicha ijtimoiy kafolatlarni sifatli ta’minlash hamda zamonaviy talablarni hisobga olgan holda, axborot-kutubxona muassasalarini rivojlantirish maqsadida normativ-huquqiy bazani takomillashtirish;

hududlarda aholiga axborot-kutubxona xizmatlari ko‘rsatishni barqaror rivojlantirishga ko‘maklashish;

axborot-kutubxona muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, shu jumladan yangi bino va inshootlarni qurish, mavjud binolarni rekonstruksiya qilish, ularni zamonaviy uskunalar bilan ta’minlash;

kutubxona sohasida davlat-xususiy sheriklikni, xususiy va elektron (virtual) kutubxonalar tarmog‘ini rivojlantirish;

kutubxonalar faoliyatining samaradorligini va foydalanuvchilarga xizmat ko‘rsatish (shu jumladan, pulli xizmat ko‘rsatish) tezkorligini oshirish uchun elektron kitoblar tarqatishga ixtisoslashgan internet-resurslar bilan hamkorlikni kengaytirish;

axborot-kutubxona muassasalari xavfsizligini hamda milliy va jahon madaniy merosining bir qismi sifatida axborot-kutubxona fondlarining yaxshi saqlanishini ta’minlash;

jamiyatning axborot madaniyatini, tariximizga va milliy madaniyatga qiziqishini shakllantirish va kuchaytirish, mutolaa madaniyatini oshirish va targ‘ib qilish;

axborot-kutubxona muassasalarini malakali mutaxassislar bilan ta’minlash.

Jamiyatda yuksak ma’naviy qadriyatlarning qaror topishi axborot-kutubxona muassasalari oldiga shaxsga e’tiborni kuchaytirish, uning umummadaniy darajasini oshirish, ma’naviyatini yuksaltirish, odob-axloq jihatdan tarbiyalash kabi vazifalarni qo‘yadi.

Hozirgi jamiyatda axborot-kutubxona muassasalari axborot olish, madaniy-ma’rifiy va ta’lim muassasasi sifatida namoyon bo‘ladi

Milliy madaniyatni chuqur anglash, uning rivoji va evolyutsiyasini tahlil qilishda respublikaning universal fondga ega bo‘lgan axborot-kutubxona muassasalari alohida ahamiyat kasb etadi. Ta’lim muassasalari maqomini oshirish, tarmoq ilmiy axborot-kutubxona muassasalarining ilmiy va axborot salohiyatini, shuningdek, axborot-kutubxona sohasida davlat-xususiy sheriklikni, mamlakatdagi xususiy va raqamli (virtual) axborot-kutubxona muassasalari tarmog‘ini rivojlantirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Bolalar va ijtimoiy yordamga muhtoj fuqarolar guruhi (imkoniyati cheklangan insonlar, nogironligi bo‘lgan shaxslar, ko‘p bolali oilalar va boshqalar) axborot-kutubxona muassasalarining alohida e’tiborini talab etadi.

Mamlakatda yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar, jahon hamjamiyatiga kirish, O‘zbekistonning xalqaro obro‘-e’tiborining ortishi axborot-kutubxona muassasalari zimmasiga mamlakatda bo‘layotgan islohotlarga ko‘maklashish, aholiga tezkor axborot taqdim etish bo‘yicha qator majburiyatlarni yuklaydi.

Yangi texnologiyalarning tatbiq etilishi, axborot-kutubxona muassasalari tomonidan axborot tarqatish funksiyalarining amalga oshirilishi hamda axborot olish imkoniyatini ta’minlash avtomatlashtirish va kompyuterlashtirish ko‘lami va sur’atlariga bog‘liqdir.

Axborot-kutubxona sohasini isloh qilish axborot-kutubxona muassasalari me’yoriy-huquqiy bazasining zaifligi, axborot-kutubxona fondlarining jamlanishi va texnik jihozlanishi yetarli darajasida emasligi, axborot-kutubxona xodimlarini tayyorlash va qayta tayyorlash hamda ularni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash darajasining pastligi tufayli yuzaga keldi.

Madaniy, ta’lim va axborot infratuzilmasining asosiy tarkibiy qismlaridan biri sifatida muhim ijtimoiy va kommunikativ vazifalarni bajaruvchi axborot-kutubxona muassasalariga mamlakatning iqtisodiy rivojiga munosib hissa qo‘shish imkoniyatini yaratadi;

milliy manfaatlar va xalqaro tajribani hisobga olib axborot-kutubxona ishi sohasidagi qonunchilikni takomillashtirishga yordam beradi (bu esa axborot-kutubxona sohasi

taraqqiyotining bugungi tendensiyalariga moslashish, shuningdek, axborot-kutubxona muassasalarining rivojlanishi va aholiga axborot-kutubxona xizmatlari ko‘rsatishni kengaytirishga sezilarli darajada ta’sir ko‘rsatishga imkon yaratadi);

axborot-kutubxona fondini jamlash, shu jumladan elektron va boshqa tashuvchi uskunalarga yig‘ish tizimini yaratishga, kutubxona fondlarini saqlashni ta’minlaydi, yangi axborot texnologiyalarini joriy etish va rivojlantirish, milliy axborot-kutubxona tarmog‘ini takomillashtirish va ixtisoslashgan ilmiy tadqiqotlar olib borishga, uslubiy qo‘llanmalar ishlab chiqishni faollashtirishga imkon beradi;

axborot-kutubxona sohasida kadrlar tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini hamda axborot-kutubxona muassasalari xodimlarining samarali faoliyati, ularning ijtimoiy himoyasi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga ko‘maklashadi:

barcha tizimlar va idoralarning axborot-kutubxona muassasalarini samarali muvofiqlashtirish va boshqarish, xalqaro hamkorlikni har tomonlama rivojlantirish, axborot-kutubxona muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O`zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2019 yil 7 iyundagi qabul qilingan “O`zbekiston Respublikasi aholisiga axborot – kutubxona xizmat ko`rsatishni yanada takomillashtirish to`g`risida”gi qarori jamiyatimizda kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish, buning uchun joylardagi kutubxonalar faoliyatini zamon talablari asosida yahshilashda dasturamal bo`lmoqda.

Axborot – kutubxona faoliyatining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat.

Foydalanuvchilarning axborot – kutubxona resurslaridan foydalanishni ta’minlash;

Foydalanuvchilarning axborot- kutubxona resurslaridan foydalanishni ta`minlash;

Foydalanuvchilarning intellektual, ma’naviy – axloqiy,madaniy va ta’lim olish ehtiyojlarini qanoatlashtirish uchun shart – sharoitlar yaratish;

Axborot – kutubxona muassasalarii davlat tomonidan qo`llab –quvvatlash, ualarning moliyaviy va moddiy teznika bazasini mustahkamlash;

ахборот-кутубхона фаолиятини ривожлантиришга инвестициялар жалб этиш;

Axborot – kutubxona faoliyatini amalga oshirishda soliq imtiyozkari va boshqa imtiyozlarni belgilah orqali amalga oshiriladi

Foydalanuvchilarning xuquqlari

Axborot – kutubxona muassasalariga kirish va axborot – kutubxona resurslaridan foydalaninsh;

O'z ehtiyojlariga mos tarzda axborotni erkin tanlab olish;

Ko'rsatiladigan xizmatlarning, shu jumladan pulli xizmatlarning ro'yhani hamda ularning ko'rsatish shartlari haqida axborot olish;

So'ralayotgan axborot – kutubxona resurslarinining mavjudligi haqida axborot olish.

Foydalanuvchilarning majburiyatlari

Axborot – kutubxona muassasalariga foydalanish qoidalariga rioya etish;

Axborot – kutubxona resurslariga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo`lishi, ularning yo'qolishiga yoki buzilishiga yo'l qo'ymaslik, zarar yetkazilgan taqdirda esa belgilangan tartibda uning o'rnini qoplashi;

Axborot – kutubxona muassasalari ishining sifatini pasaytirishga qaratilgan xatti – xarakatlar qilmasligi shart.

Namangan viloyati vodiyda balki respublikamizda ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy tomondan aloxida o`z o`rniga egadir. Viloyatimiz tarixida o`z o`rniga ega bo`lgan buyuk shaxslar, allomalar, adabiyotchi olimlar yetishib chiqqanlar. Albatta bularning etuk shas bo`lib shakllanishlarida oiladagi to`gri yaratilgan ma`naviy muxit, berilgan to`g` ri tarbiya, asosiysi, farzandlarni kitob o`qishga bo`lgan mehrni shakllantirishdir. Viloyatimizda

kitobxonlik madaniyati kecha yoki bugun shakllanib qolgani yo`q. Buni biz viloyatimizla yashab ijod qilib o`tgan adabiyotshunos, tilshunos, tarihchi olim Isxoqxon to`ra Ibrat domla misolida ko`rishimiz mumkin. Ibrat tomonidan dastlab uy kutubxonasi tashkil etilgan. Tashkil etilgan bu kuutubxonada ustoz domla tomonidan bir qancha turli tillarda yozilgan adabiyotlar jam bo`lgan. Bu esa o`sha davr uchun albatta katta ivkoniyat va yutuq bo`lgan.

Namangan davlat universal ilmiy kutubxonasi aloxida o`ringa egadir. Kutubxona 1918 yilda Namangan viloyatining Namangan shaxrida paxta zavodi qoshida 540 nusxa kitob fondi tashkil etildi. 1929 yilga kelib sobiq Dzerjinskiy ko`chasidagi binoga ko`chib o`tdi.1941 yilda kutubxona kutubxona viloyat kutubxonasiga aylantirilgan.. 1980 yilda kutubxona uchun 500 ming nusxa kitob fondiga mo`ljllangan maxsus 4 qavatli bino qurilib foydalanishga topshirilgan va shaxar ijroiya qo`mitasining qaroriga binoan kutubxonaga **Nodirabegim** nomi berildi.

Kutubxonada 17 -18 asrlarga tegishli bo`lgan o`sha davrda nashr etilgan kitoblar, 1940 yildan buyon chiqarilgan gazeta va jurnallar saqlanib kelinmoqda.

2020 yilda 23 dekabr kuni Namanganda Nodirabegim nomidagi axborot-kutubxona markazining rekonstruksiya qilingan yangi binosini foydalanishga topshirish tantanali marosimi bo‘lib o‘tdi. Ochilish tadbirida Prezidentimiz Shavkat Mirziyovning joriy yil 28 fevral – 1 mart kunlari Namanganga tashrifi chog‘ida viloyat kutubxona markazini zamon talablariga mos ravishda qayta ta’mirlash, kitob fondini boyitish, mutolaa uchun qulay sharoit yaratish bo‘yicha berilgan topshiriq natijasida kutubxonaning yangi qiyofa kasb etgani mamnuniyat bilan qayd etildi. Nodirabegim nomidagi axborot-kutubxona markazida masofadan turib kitob o‘qish uchun viloyatlar hamda rivojlangan davlatlar kutubxonalari bilan elektron kitob o‘qish imkoniyati ham yaratilgan. Markaz bir vaqtning o‘zida 450 nafar kitobxonga xizmat ko‘rsata oladi. Bu erda 573 ming kitob fondi bor. Shundan 200 mingga yaqini badiiy asarlar, 5000 nomdagi elektron kitoblardir. Axborot-kutubxona markaziga viloyat hokimligi tomonidan 60 ming dona kitob taqdim

etildi. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi tomonidan esa 50 mln. so‘mlik eng sara adabiyotlar sovg‘a qilindi.

Нодира номидаги Наманган вилоят универсал илмий кутубхонаси 1918 йилда Наманган шаҳрида пахта заводи қошида 540 нусха китоб фонди билан иш фаолиятини бошлаган. 1929 йилга келиб собиқ Дзержинский кўчасидаги бинога кўчиб ўтган. 1941 йилда кутубхона вилоят кутубхонасига айланти- рилган. 1980 йилда кутубхона учун 500 минг нусха китоб фондига мўлжалланган махсус 4 каватли бино қурилиб фойдаланишга топширилган ва шаҳар ижроия қўмитасининг қарорига биноан кутубхонага шоира Нодирабегим номи берилган.

Кутубхонада XVII–XVIII асрларда нашр қилинган китоблар, 1940 йилдан буён чиқарилган газета ва журналлар сақланиб келинмоқда.

Ҳозирги кунда кутубхонада 9 та бўлим, яъни, Китоб сақлаш, Тўкислаш, Адабиётларга ишлов бериш, Китобхонларга хизмат кўрсатиш, Бадиий ва санъатга оид янги адабиётлар, Иқтисодиёт, Техника, Қишлоқ хўжалиги, Тиббиёт бўйича адабиётлар, Илмий-методик, Матбуот нашрлари, Ахборотбиблиография ва Ҳуқуқий ахборот маркази мавжуд.

Ҳозирги кунда кутубхона фондида 484519 нусхадан ортиқ адабиётлар сақланади. Кутубхона вилоятдаги 408 та оммавий кутубхоналарга методик раҳбарлик қилади.

Adabiyotlar:

1.Prezident qaror va farmonlari.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 07.06.2019 yildagi PQ-4354-son

3. Nodira nomidagi Namangan davlat ilmiy kutubxonasi fondi